

Väestönkehitys

Etelä-Pohjanmaan 18 kunnassa asui 189 929 henkeä vuonna 2024. Asukasluku on laskenut yli kymmenenä vuotta, mutta samalla väestön alueellinen keskittyminen maakunnan sisällä on jatkunut. Etelä-Pohjanmaalla väestökehityksen suunta kääntyi 2010-luvulla erityisesti muuttotappioiden ja heikon luonnollisen väestönkasvun vuoksi. Syntyneiden lasten vuosittainen määrä on vähentynyt noin neljänneksellä vuodesta 2015. Syntyvyys oli kuitenkin maakuntien välisessä vertailussa yksi korkeimmista (2024: 1,44).

Työikäisen väestön (15–64-vuotiaat) väheneminen johtuu erityisesti muuttoliikkeestä, ja kyseessä on keskeinen haaste maakunnan elinvoimalle ja työllisyydelle. Vuosina 2017–2024 Etelä-Pohjanmaa kärsi 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä muuttotappiota yhteensä -5704 henkilöä, mikä muodostaa käytännössä lähes koko maakunnan muuttotappion. Yhteenlaskettu muuttotappio on maakunnista kaikkein suurin.

Maakunnassa vähenevän väestökehityksen trendi on jatkunut. Lisääntynyt maahanmuutto vaikuttaa myönteisesti työvoiman ja huoltosuhteen kehitykseen. Nettomaahanmuuton määrä maakunnassa on riittänyt maan sisäisten muuttotappioiden torjumiseen vuodesta 2021 lähtien. Maahanmuuttajista valtaosa on saapunut maakuntaan työn ja opiskelujen vuoksi, ja mukana on myös saapunut perheenjäseniä, mikä on lisännyt kuntien palvelutarpeita. Lisäksi ukrainalaisia pakolaisia on saapunut merkittävä määrä.

Maakuntaan saapuneen ulkomaalaistaustaisen väestön määrä on kasvanut, mutta pitovoima ratkaisee lopullisen vaikutuksen väestökehitykseen. Maakunnan pitovoima ulkomaalaistaustaisen väestön osalta oli 2010-luvulla heikko, mutta tilanne on parantunut huomattavasti. Muuttotappiot ulkomaalaistaustaisen väestön osalta ovat olleet maltillisia, minkä myötä Etelä-Pohjanmaalla ulkomaalaistaustaisen väestön suhteellinen kasvu on ollut yksi maan suurimmista.

Tilastokeskuksen väestöennusteessa (2024) Etelä-Pohjanmaan väestön ennustetaan yhä vähenevän, mutta aiempaa hitaammin. Selkeä parannus oli väestöllisessä huoltosuhteessa ja työikäisten (15–64-vuotiaiden) määrässä. Seinäjoen kasvun ennakoidaan yhä jatkuvan. Seinäjoki onkin pisimpään väestöään yhtäjaksoisesti kasvattanut maakuntakeskus (1950-luvulta aina nykyvuosiin asti).

Uuden väestöennusteen osoittama kehityskulku luo toivoa siitä, että maakunnan väestörakennetta on mahdollista tervehdyttää ja väkiluvun vähenemistä hidastaa, mikäli tappioita maan sisäisessä muuttoliikkeessä kyetään vähentämään ja maahanmuuton määrää saadaan kasvatetuksi. Mahdollista myös on, että syntyvytydessä tapahtuu parempaa kehitystä, mikäli työikäisen väestön ja nuorten aikuisten määrä alkaisi kasvaa. Vuoden 2025 aikana syntyvyys on kääntynyt selkeään kasvuun Etelä-Pohjanmaalla.

Seinäjoki on kasvukeskus, ja kaupungilla on huomattava potentiaalia vahvistaa kansallista ja kansainvälistä vetovoimaansa. Pysyvä muutos ja käänne maakunnan väestökehityksessä edellyttää koko maakunnan veto- ja pitovoiman kasvattamista. Vetovoiman lisäämistä tarvitaan erityisesti muualta Suomesta saapuvien muuttajien houkuttelemiseksi. Lisäksi on vastattava maakunnassa asuvien, erityisesti nuorten toiveisiin. Pitovoiman vahvistamista tarvitaan maakuntaan saapuneiden maahanmuuttajien parissa.

Kestävä elinvoima ja investoinnit

Matala tuottavuus on Suomen ja Etelä-Pohjanmaan keskeinen haaste. Etelä-Pohjanmaa on säännönmukaisesti maakuntien välisessä tuottavuusvertailussa viimeisten joukossa. Etelä-Pohjanmaalla on kuitenkin erinomaiset edellytykset tuottavuuden kasvulle.

Maakunnassa on maan eniten yrittäjiä asukasta kohti ja alueen kunnat tunnetaan elinkeinomyönteisyydestään (2023: yrittäjiä 53/1000 as.). Toiselta asteelta ja korkeakoulusta valmistuneissa yrittäjien osuus on maan kärkeä. Maakunnassa sijaitsee merkittäviä erikoistuneen teollisuuden keskittymiä sekä puolustusteollisuutta. Maakunnan vahvimmat klusterit ovat teknologiateollisuus, elintarviketuotanto, sekä puutuote- ja huonekaluteollisuus. Huomionarvoista on, että maakunnassa on maan eniten

teollisuusyrityksiä asukasta kohti (2023: 9,3/1000 as.). Teknologiateollisuuden yrityksistä yli 80 % kuuluu kone- ja metalliteollisuuteen. Suunnittelu-, konsultointi- ja tietotekniikka-alojen osuus on hyvin vähäinen.

Pidemmällä ajanjaksolla Etelä-Pohjanmaan talouskasvu on ollut kohtuullista tasoa, noin 1 % suurempaa kuin koko maassa keskimäärin vuosien 2018–2023 välillä. Etelä-Pohjanmaalla yritysten liikevaihdon kehitys oli vuonna 2024 heikompaa, kuin maassa keskimäärin. Q1/2025 puolella maakunnissa liikevaihdon vuosimuutos oli positiivinen, mutta Etelä-Pohjanmaalla yhä yritysten liikevaihto oli laskussa. Paikalliset rakennemuutostilanteet ovat Etelä-Pohjanmaalla vaikuttaneet talous- ja työllisyyskehitykseen.

Viime vuosina maakunnan pk-yritysten suhdanneodotukset ovat olleet heikkoja ja odotukset tulevasta varovaisia. Ensimmäisiä merkkejä talouskasvun vahvistumisesta on kuitenkin nähtävissä ja syksyn 2025 pk-yritysbarometrissa yritysten suhdannenäkymät ovat hieman parantuneet. Myös henkilöstömäärän ja liikevaihdon odotukset ovat nousussa, mutta kannattavuuden näkymät pysyvät heikkoina.

Elintarviketeollisuuden liikevaihto oli Seinäjoella vuonna 2023 lähes 1,8 mrd. euroa, mikä tarkoittaa, että pelkästään Seinäjoen osuus koko maan liikevaihdosta oli lähes 15 %. Maakunnassa on Suomen ruokaviennin kärkiyritysten Atrian ja Valion tehtaiden lisäksi vahvan potentiaalisen kasvun omaava pk-yrityskenttä ja alueella on panostettu merkittävästi ruoka-alan ja vientitoiminnan kehittämiseen. Maakunnassa toimii Foodwest Oy, joka on johtava ruoka-alan yritysten tuotekehitys- ja asiantuntijakumppani. Maakunnan korkeakoulu yhteisö on profiloitunut ruoka-alan koulutukseen ja TKI-toimintaan. Ruoka-alan (maatalous, teollisuus) investoinnit ovat vuositasolla yhteensä yli 200 milj. euroa ja volyymiltaan ne ovat olleet 2010-luvulla maan suurimmat.

Etelä-Pohjanmaan houkuttelevuus investointiympäristönä muun muassa sähköintensiiviselle teollisuudelle on parantunut kestävästi energiantuotannon nopean kasvun myötä. Maakunnassa laaditaan parhaillaan teollisuuspoliittista tiekarttaa. Etelä-Pohjanmaalla investointien määrä on vuositasolla n. 1,5 mrd. euroa ja niiden osuus BTK:sta (investointiaste) on ollut n. 20–25 %. Investointien kasvun odotetaan jatkuvan tulevina vuosina.

TKI-toiminta ja osaava työvoima

Etelä-Pohjanmaalla T&K-menojen määrä oli 51,1 milj. euroa vuonna 2024. Asukasta kohden T&K-menot ovat maan matalimmat (2024: 261 €/asukas). Julkisen sektorin ja korkeakoulujen T&K-panostukset ovat maan matalimmat per asukas, mutta elinkeinoelämän panostukset ja enemmän kuin useissa maakunnissa. Yritysten panostusten osuus maakunnan T&K-panostuksista ovat korkean. n 70-80 %. Maakuntaan suuntautuneen Business Finlandin rahoituksen määrä oli 2024 19,1 €/asukas, joka oli maan vähäisin maakuntien välisessä vertailussa. Niukat tutkimusresurssit käytetään maakunnassa tehokkaasti hyödyksi, mikä ilmenee patenttien korkeana määränä suhteessa T&K-resursseihin.

Etelä-Pohjanmaalla yhteistyö julkisen sektorin, koulutustoimijoiden ja elinkeinoelämän kesken on keskeinen vahvuustekijä. Yrityskeskittymillä on kiinteät yhteydet alueen korkeakoulutoimijoihin muun muassa professuurien rahoituksen ja ekosysteemeillä TKI-toiminnan kautta.

Etelä-Pohjanmaan työllisyysaste on lukeutunut maan korkeimpiin jo useita vuosia, joka on taantuman aikana laskenut. Työllisyysaste oli työvoimatutkimuksen mukaan Etelä-Pohjanmaalla 2025 Q1-Q3 73,3 % ollen maan viidenneksi korkein. Työttömyysaste oli syyskuussa 2025 maan toiseksi matalin (8,7 %). Viime vuosien aikana työllisyys on heikentynyt ja työttömyys on kasvanut erityisesti Suupohjassa ja Kuusiokuntien seuduilla.

Maakunnassa osaajia tarvitaan kaikilla koulutusasteilla, ja työmarkkinat Etelä-Pohjanmaalla kaipaavat monipuolisuutta. Elinkeinoelämä ja teollisuus ovat vahvasti erikoistuneita, palvelusektorin osuus työpaikoista on maan matalin ja valtion työpaikkoja on vähiten (2023: 2,3 %). Kuntasektorilta eläköityvien määrä kasvaa, ja poistuma teknologiateollisuudessa on jo suurempi kuin alalle tulevien nuorten määrä.

Nykyhetken ja tulevaisuuden kannalta keskeisin rakenteellinen ongelma on, että Etelä-Pohjanmaalla on selvästi maan vähiten korkeakoulutuksen aloituspaikkoja suhteutettuna 17–19-vuotiaiden ikäryhmään

(2023: 0,67). Maakunnan alimitoitettujen aloituspaikkamäärät kytkeytyvät yritysten matalaan tuottavuuteen ja ovat keskeisenä tekijänä työvoimapulan takana.

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus väestöstä on Etelä-Pohjanmaalla maakunnista toiseksi matalin (2024: 27,5 %). Huolestuttavaa on, että nuorten aikuisten (25–34 v.) koulutustaso on laskenut 2010-luvun aikana. Etelä-Pohjanmaalla on tällä hetkellä yli tuhat nuorta korkeakoulutettua vähemmän kuin 2010 (2024: 6049 hlö). On kuitenkin huomioitava, että 25–34-vuotiaiden koulutustaso (2024: 30,7 %) on korkein, kun vertaillaan maakuntia, joissa ei ole omaa yliopistoa. Etelä-Pohjanmaalla valmistuneet työllistyvät ja sijoittuvat maakuntaan poikkeuksellisen hyvin, minkä ansiosta korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden osuus on pysynyt kohtuullisena.

Pitemmällä aikavälillä työvoiman heikentynyt saatavuus tulee jatkossakin muodostamaan kasvun esteen alueen elinkeinoelämälle. Korkeakoulutuksen aloituspaikkojen poikkeuksellisen vähäinen määrä suhteessa nuoriin ikäluokkiin on keskeinen tekijä, joka kärjistää maakunnan työvoimapulaa sekä heikentää alueen innovaatiokyvykkyyttä ja elinkeinoelämän tuottavuuden kasvua. Maakunnan työvoimarakenne ei kykene ilman maahanmuuton pysyvää kasvua vastaamaan alueen toimijoiden rekrytointitarpeisiin.

Hyvinvoiva väestö ja yhteisöt

Vuoden 2024 lopulla Etelä-Pohjanmaalla asui hieman yli 58 000 henkilöä, joilla oli oikeus vähintään yhteen erityiskorvattavaan lääkkeeseen. Heidän osuutensa maakunnan väestöstä oli 30,7 prosenttia. Koko maassa vastaava osuus oli 26,6 prosenttia. Erityisesti verenpainetauti, diabetes, astma ja sepelvaltimotauti ovat sairauksia, joita varten erityiskorvausoikeus on Etelä-Pohjanmaalla myönnetty useammin kuin maassa keskimäärin. Lähivuosina sairastavuuden odotetaan edelleen kasvavan väestön ikääntyessä.

Väestön tulotaso on Etelä-Pohjanmaalla varsin matala. Vuonna 2023 veronalaiset tulot olivat tulonsaajaa kohti 30 683 euroa. Koko maassa keskimääräinen tulotaso oli tuolloin tulonsaajaa kohti 35 175 euroa. Koko maan tasolla asuntokuntaväestö voidaan jakaa tulojen mukaan siten, että kuhunkin kymmenykseen kuuluu 10 prosenttia asuntokuntaväestöstä. Vuonna 2023 Etelä-Pohjanmaan asuntokuntaväestöstä kolmeen pienituloisimpaan kymmenykseen kuului 31,9 prosenttia ja kolmeen suurituloisimpaan kymmenykseen 23,6 prosenttia.

Etelä-Pohjanmaalla asui vuoden 2024 lopulla 18 375 lapsiperhettä. Lapsiperhe on perhe, johon kuuluu vähintään yksi kotona asuva alle 18-vuotias lapsi. Vuosina 2014 – 2024 alueen lapsiperheiden lukumäärä on pienentynyt 2 311 lapsiperheen verran eli 11 prosentilla. Myös valtakunnallinen kehitys on ollut samansuuntainen, vaikka lapsiperheiden suhteellinen määrä on vähentynyt vähemmän, eli 4,5 prosenttia.

Lapsiperheiden keskimääräinen henkilöluku vuoden 2024 lopulla oli Etelä-Pohjanmaalla 3,85 henkeä, mikä oli maakuntien neljänneksi korkein. Koko maassa keskimääräinen henkilöluku oli 3,68 henkeä. Kaikkiaan lapsiperheissä asuvia henkilöitä oli Etelä-Pohjanmaalla tuolloin 70 714. Alueella asui noin 3 800 yhden huoltajan lapsiperhettä. Näistä lähes 81 prosenttia oli äidin ja lasten muodostamia. Yhden huoltajan perheiden määrä on vuosien 2014 - 2024 aikana ollut trendiltään kasvava. Lapsiperheistä noin joka neljäs on yhden huoltajan perhe.

Lapsiperheiden palvelutarve on kasvanut alueella vähävaraisuuden, mielenterveysongelmien, päihteiden käytön ja väkivallan lisääntymisen myötä. Nuorten terveyttä heikentävät myös tupakkatuotteiden käyttö ja liikkumattomuus. Ylipainoisten nuorten määrä on huomattava, samoin lasten, jotka kärsivät vanhempiansa alkoholin käytöstä. Lisäksi nuorisotyöttömyys on kasvanut. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue järjestää palvelut väestölle, jonka sairastavuus on keskimääräistä suurempaa. Tämän vuoksi palvelutarve on huomattava. Väestön hyvinvoinnin kehityksessä on havaittavissa huolestuttavia piirteitä erityisesti työikäisillä, joiden terveydentilan heikkeneminen näkyy korkeina työkyvyttömyyslukuina. Työikäisen väestön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen tarve on siten erittäin suuri. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen väestömäärän väheneminen kaventaa alueen rahoituspohjaa ja työvoiman tarjontaa. Tässä tilanteessa työikäisten hyvinvoinnin merkitys korostuu.

Vuoden 2024 lopulla Etelä-Pohjanmaan 16-64-vuotiaasta väestöstä 6,7 prosenttia sai työkyvyttömyyseläkettä. Etelä-Pohjanmaalla osuus oli Länsi-Suomen maakuntien suurin, koko maan osuuden ollessa 5,1 prosenttia. Työkyvyttömyyseläkettä saavia 16-64-vuotiaita oli tuolloin Etelä-Pohjanmaalla 7 117 henkeä.

Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto

Etelä-Pohjanmaan asukaskohtaiset kasvihuonekaasupäästöt ovat maakunnista korkeimmat (10,2 (tCO₂e/asukas, 2023). Suurimmat päästölähteet ovat maatalous (44,6 %), tieliikenne (20,3 %) ja lämmitysratkaisut (ml. kaukolämpö, öljylämmitys, sähkölämmitys, muu lämmitys) (18,7 %). Kokonaispäästöt ovat laskeneet vuosien 2005–2023 välillä 24 %. Ainoastaan maatalouden päästöt ovat tarkasteluvälillä kasvaneet. Eniten ovat vähentyneet raideliikenteen (73 %), öljylämmityksen (68 %) ja kulutussähkön (66 %) päästöt. Kulutusperusteisella laskentatavalla mitattuna Etelä-Pohjanmaan päästöt ovat maakuntien keskitasoa (laskentavuosi 2019, Syke).

Ruoka-alan osuus bkt:sta on Etelä-Pohjanmaalla maakunnista suurin, ja maatalouden ja elintarviketeollisuuden yhteenlaskettu osuus alueen kokonaistuotannosta on 21 %. Etelä-Pohjanmaalla asuu n. 3,4 % Suomen väestöstä, mutta maakunnassa tuotetaan merkittävä määrä Suomen ruuasta (esimerkiksi 35 % broilerista, 15 % viljasta ja 22 % perunasta) (Luke 2024). Ruokaketjussa suurin päästövähennyspotentiaali on alkutuotannossa ja alueella onkin käynnissä useita kehittämishankkeita ilmastoviisaaseen ruoantuotantoon liittyen. Etelä-Pohjanmaalla turvemaiden päästöjen vähentäminen on keskeistä, koska turvemaiden osuus maakunnan maatalousmaasta on n. 16 % (turvepeltoja maakunnista 2. eniten) ja yksityismaiden puustosta n. 30 % on suometsissä. Turvepelloilla tarvitaan toimia päästöjen pienentämiseksi, kuten pohjaveden pinnan nostamiseksi ja kasvipeitteisyyden lisäämiseksi, sekä suometsissä veden pinnan tason optimointiin. Päästövähennystavoitteiden saavuttaminen edellyttää mm. parempia kannustimia viljelijöille turvepeltojen käytön muutokseen ja hiiliviljelyn edistämistä.

Maataloustuotanto on erityisen haavoittuvainen ilmastonmuutoksen vaikutuksille ja tuotannossa onkin yhä enemmän varauduttava mm. pitkiin helle- ja kuivuusjaksoihin. Muuttuvissa ilmasto-oloissa peltomaan hyvän kasvukunnon, rakenteen ja vesitalouden merkitys korostuvat. Päästöjen vähentämisen ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen haasteena on toimenpiteiden toteuttaminen oikeudenmukaisesti huoltovarmuus turvaten.

Etelä-Pohjanmaalla on tapahtunut merkittävä energiantuotantojärjestelmän muutos. Tuulivoiman tuotanto on kasvanut voimakkaasti. Vuonna 2023 tuulivoimalla tuotettiin jo 86,5 % alueen omasta sähköntuotannosta ja osuus koko maan tuulivoiman tuotannosta oli 11,7 %. Kokonaissähköntuotanto on maakunnassa kasvanut vuoteen 2013 verrattuna lähes nelinkertaiseksi ja vuonna 2023 Etelä-Pohjanmaan oma sähköntuotanto kattoi 93,8 % maakunnan sähkönkulutuksesta. Kasvu tulee jatkumaan edelleen tulevaisuudessa esimerkiksi uusien laajojen tuuli- ja aurinkovoima-alueiden käyttöönoton myötä. Kestävään energiantuotantoon (tuuli-, aurinko-, biovoima) on suunnitteilla julkisesti saatavilla olevien lähteiden perusteella arviolta n. 10 mrd. euron arvosta investointeja. Tarve sähköntuotanto- ja siirtoinfrastruktuurin kehittämiseksi on edelleen lähivuosina suuri, ja tähän liittyy merkittäviä haasteita esimerkiksi maanomistajakorvauksiin, maisemahaittoihin ja ympäristövaikutuksiin liittyen. Tämän vuoksi tuulivoiman yhteiskuntatulojen kohdentuminen tuulivoiman sijaintipaikkakunnalle on keskeistä. Paljon sähköä kuluttavien investointien sijoittaminen lähelle sähköntuotantoa vähentäisi sähkönsiirron tarvetta.

Muita Etelä-Pohjanmaan energiantuotantojärjestelmän muutoksen erityisteemoja ovat biokaasun tuotannon ja käytön lisääminen, energian sektori-integraatio esimerkiksi maatalouteen ja elintarviketeollisuuteen sekä hajautetun energian pientuotannon kehittäminen. Lantaa ja maatalousjätettä on alueella riittävästi, mikä tekee biokaasulaitosinvestoinneista varteenotettavia juuri tälle alueelle, ja edellytykset biokaasuekosysteemin rakentumiselle ovat hyvät. Biokaasuinvestointeja on vireillä mm. Seinäjoella, Kuortaneella ja Kurikassa. Biokaasuhankkeiden toteuttaminen vaatii valtion aktiivista roolia

mm. investointien tukemisessa ja alempiasteisen tieverkon ylläpidossa. Etelä-Pohjanmaalla tuotetulla energiaturpeella on keskeinen merkitys kansallisen lämmöntuotannon huoltovarmuuden kannalta.

Etelä-Pohjanmaan kasvavalla sähkön ja bioenergian tuotannolla sekä biotalouden vahvistamisella on huomattava aluetaloudellinen potentiaali, joka on pystyttävä hyödyntämään esimerkiksi kehittämällä vetytaloutta. Kiertotalouden kannalta merkittävät toimialat ovat agrobiotalous sekä metsä- ja puutuoteteollisuus. Kiertotalousosaamisen ja liiketoiminnan kasvattamisessa on alueella potentiaalia. Toimiin on ryhdytty mm. Seinäjoen ammattikorkeakoulussa, jonka strategiassa kiertotalous on nostettu yhdeksi nousevaksi alaksi, mikä näkyy myös opintojen sisällöissä.

Maakunnan luonnon monimuotoisuutta heikentävät elinympäristöjen laadullinen heikkeneminen ja väheneminen voimakkaan maankäytön myötä. Esim. maakunnan metsämaiden kankaista puuntuotannon ulkopuolella on vain 1,7 % ja lahopuun määrä on alle puolet Etelä-Suomen keskiarvosta. Valtaosa maakunnan suoluontotyypeistä on uhanalaisia. Toimia tarvitaan mm. soiden suojeluun ja ennallistamiseen, perinnebiotooppien kunnostamiseen sekä metsäisten elinympäristöjen suojeluun ja hoitoon. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota elinympäristöjen kytkeytyneisyyteen. Toimilla edistetään myös ilmastonmuutokseen sopeutumista mm. mahdollistamalla lajiston levittäytymistä ja parantamalla alkutuotannon muutoskestävyyttä.

Metso- ja Helmi-ohjelmien avulla on pysytty parantamaan suojelutilannetta ja esimerkiksi ekojärjestelmätuen avulla maatalouden luontotoimia. Vastaavien vapaaehtoisuuteen perustuvien ohjelmien rahoitus on turvattava myös tulevaisuudessa. Maakunnan maista suurin osa on yksityisomistuksessa, esimerkiksi metsätalousmaasta 89 %, joten tiedon välittäminen maanomistajille on tärkeää. Maakuntaan ollaan laatimassa luonnon monimuotoisuuden toimeenpanosuunnitelmaa, jossa määritellään alueellisia toimenpiteitä luontokadon pysäyttämiseksi.

Etelä-Pohjanmaan vesistöjen tila on keskimääräistä heikompi. Tilan parantamiseksi tehdään toimia, mutta niiden vaikutukset näkyvät hitaasti ja ne ovat osin riittämättömiä. Toimien toteutusta hidastaa niiden perustuminen vapaaehtoisuuteen ja rahoituksen riittämättömyys. Maatalouden vesiensuojelutoimien osalta keskeistä olisi myös kohdentaminen paremmin vesienhoidon kannalta ongelmallisimmille alueille. Maakunnassa tehdään toimia tulvasuojelun edistämiseksi, mikä korostuu syys- ja talvitulvien lisääntyessä ilmaston muuttuessa. Valtion vesistöarakenteilla on erityinen merkitys maakunnassa tulvasuojelun kannalta.

Alue- ja yhdyskuntarakenne sekä liikenneyhteydet

Etelä-Pohjanmaa on Suomen maaseutuvaltaisain maakunta, väestöstä noin 44 prosenttia asuu ydinmaaseudulla. Maakunnassa asutus on keskimääräistä hajautuneempaa ja taajama-aste (74 %) on maan keskiarvoa (86 %) selkeästi alhaisempi. Väestö jakautuu eri puolille maakuntaa varsin tasaisesti, mutta asutus on keskittynyt yhä enemmän taajamiin ja etenkin maakuntakeskus Seinäjoelle (n. 35 % väestöstä). Väestön väheneminen ja keskittyminen heikentää reuna-alueiden elinolosuhteita, ja maakuntakeskuksessa puolestaan investointipaineet ovat suuret. Taajama-alueet ovat laajentuneet ja hajautuneet, mikä tekee esimerkiksi liikenteen palveluiden toteuttamisesta kallista ja tehotonta. Muulla alueella toimivan joukkoliikenteen järjestämisen kannalta haasteena on erityisesti väestöpohjan kapeus. Tieliikenteen päästöt (394,4 ktCO₂e, 2023) muodostavat noin 20 % Etelä-Pohjanmaan kasvihuonekaasupäästöistä. Haasteena on luoda kestävää yhdyskuntakehitystä huolehtien koko maakunnan elinvoimasta ja kehityksestä.

Etelä-Pohjanmaan liikennejärjestelmän ja saavutettavuuden rungon muodostavat TEN-T-ydinverkkoon ja Pohjanmeri-Itämeri-ydinkäytävään kuuluva päärata, kehityskäytävälle Kauhajoki-Seinäjoki-Kauhava sijoittuvat valtatiet 3 ja 19 sekä kantatie 67. Huomattava osa liikenteestä on poikittaisliikennettä valtateillä 18 ja 16. Etelä-Pohjanmaa on tärkeä pitkämatkaisen liikenteen kauttakulkureitti, erityisesti vt3/vt19 etelä-pohjoissuunnassa. Tieosuuksille on leimallista, että liikenteessä sekoittuvat alueellinen liikenne (mm. työmatkapendelöinti), pitkämatkainen raskas liikenne ja maatalouteen liittyvä hidas liikenne. Liikenteen välityskyvyn, liikenneturvallisuuden ja raskaan liikenteen sujuvuuden kannalta keskeisille yhteysväleille tarvitaan ohituskaistoja sekä 2+2-kaistaisia tieosuuksia. Kanta- ja seututieverkko merkitys on keskeinen

varsinkin seutu- ja kuntakeskusten yhteyksien kannalta. Liikennejärjestelmän kehittämiseksi on tehty pitkäjänteistä työtä erityisesti ylimaakunnallisella ja maakunnallisella tasolla ja maakuntakaavoituksessa.

Liikkuminen perustuu Etelä-Pohjanmaalla henkilöauton käyttöön. Maanteiden liikennesuoritteiden osuus on noin 4,5 % koko maan suoritteista. Henkilöautoilun osuus päivittäisistä matkoista on maakuntatasolla 77 %, pyöräily 8 %, jalankulun 11 % ja joukkoliikenteen 3 % (HLT 2021). Henkilöauton käyttöön perustuvat työmatkat ovat pidentyneet, ja pendelöinti erityisesti Kauhajoki–Seinäjoki–Kauhava-linjalla sekä Vaasan ja Seinäjoen välillä on runsasta. Yli 70 % työpaikoista on sijoittunut Kauhajoki–Seinäjoki–Kauhava-kehityskäytävälle. Liikenteen päästöjen vähentämiseen tulee pyrkiä vaikuttamaan paitsi kehittämällä uusia liikkumispalveluita ja edistämällä ympäristöystävällisiä liikenteen käyttövoimia, myös vähentämällä liikkumistarpeita siten, ettei toimeliaisuus vähene. Tähän voidaan vaikuttaa muun muassa etätyötä kehittämällä. Tulevaisuudessa kestävien kulkumuotojen innovatiiviset mahdollisuudet liittyvät esimerkiksi lähijunaliikenteen, sähköisen lentämisen ja sähköavusteisen kevyen liikenteen kehittämiseen. Kävelyn ja pyöräilyn väyliä on rakennettu Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella 789 km (n. 9 % maantieverkosta). Matkaketjujen palvelutason parantaminen vaatii Seinäjoen asemanseudun kokonaisvaltaisen kehittämisen jatkamista.

Väyläverkkojen kehittämisen painopiste tulee entistä enemmän olemaan päätie- ja rataverkon palvelutason parantamisessa, joukko- ja kevyen liikenteen houkuttelevuuden lisäämisessä ja nykyisen infrastruktuurin ylläpidossa. Maakunnassa korostuu vähäliikenteisen tieverkon kunnossapito hajautuneen asumisen ja elinkeinotoiminnan, erityisesti maa- ja metsätalouden sekä energiantuotannon kannalta. Etelä-Pohjanmaan suurien investointien kärkihankkeet ovat valtatie 19 ja kantatie 67 palvelutason kehittäminen, valtatie 3 ja Seinäjoki–Tampere-ratayhteyden kehittäminen sekä Seinäjoki–Vaasa–Jyväskylä-yhteyden kehittäminen sisältäen sekä valtatie 18 että ratayhteyden.

Maakunnassa on vakava huoli alemman asteen tieverkon kunnossapidosta ja siihen ohjautuvista määrärahoista. Tieverkon ajantasaisten yleis- ja tiesuunnitelmien tilanne on parantunut. Monet suunnitelmat ovat laajoja ja kalliita. Nykyisessä toimintaympäristössä tarvittaisiin enemmän pieniä ja kustannustehokkaita hankkeita. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella lähes 30 %:lle tieverkkoa ei ole tehty minkäänlaisia parannustoimia maantieksi ottamisen (yleisesti 1940–1960-luvuilla) jälkeen. Huonokuntoisten maanteiden määrä on alueella jo noin 1400 kilometriä (2025), 16 % koko alueen maantieverkosta. Huonokuntoisten siltojen määrä on lisääntynyt ELY-keskuksen alueella 59 kpl. (2015) 78 kpl. (2024). Liikenneturvaisuustilanne on Etelä-Pohjanmaalla heikko. Vakavasti loukkaantuneiden määrä suhteessa asukasluukuun oli vuosina 2017–2022 selvästi maan korkein, mutta on onneksi laskusuuntainen.

Maakuntien välillä on merkittävät erot laadukkaissa viestintäyhteyksissä. Kysymys on merkittävä erityisesti maaseutualueiden elinvoiman kannalta. Tilanne Etelä-Pohjanmaalla on parantunut ja 1000 Mbit/s laajakaistan saatavuus on 76 % (maan 6. korkein). Valtaosa laajakaistaliittymistä on toteutettu valokuituyhteyksillä. Puutteita on kuitenkin yhä laajakaistan saatavuudessa erityisesti kuntien keskustataajamien ulkopuolella. Langattomien verkkojen kattavuudessa on ilmennyt lisääntyneitä puutteita 3G-verkon purkamisen myötä. Junakuuluvuuksissa on edelleen puutteita pääradallakin erityisesti Seinäjoen ja Parkanon välisellä rataosalla.